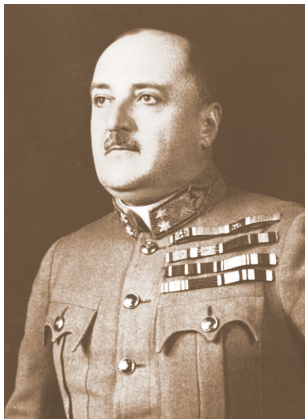

Belitska Sándor

(1872–1939)

„Magasztaló dicséretet, de egyben kesergő panaszt is szeretnék írni, hiszen mindketőre megvan az igaz okunk. Meg kell emlékeznünk ugyanis egyik legnagyobb nemzeti értékünkről, de ugyanakkor meg kell siratnunk az ő szomorú elmúlását. Szegényebb lett a Ludovika Akadémia az ő ezer és ezer neveltjének egyik legkitünőbbikével. Szegényebb lett a honvédség az ő legkiválóbb, legnemesebb egyik tagjával. Szegényebb lett a magyar társadalom és az egész ország az ő legnagyobb, legtiszteltebb és legszeretettebb fiainak egyikével. Nemcsak a rendkívüli tehetségű nagy katonát gyászoljuk Belitska Sándornak érdemekben gazdag egyéniségében, hanem az igazi magyar gavallért, a szeretetreméltó kedves bajtársat és igazságszerető, áldott szívű embert is.”

Ezen mondatokkal kezdte Belitska Sándorról a *Magyar Katonai Szemle* 1940. évi 2. számában közreadott nekrológját vitéz Berkó István nyugállományú ezredes, a két világháború közötti időszak egyik ismert és elismert hadtörténésze, a folyóirat szerkesztője.

De ki is volt Belitska Sándor, akiről a méltatás és a „kesergés” is szólt? Hadügyminiszter a P. (Pattantyús) Ábrahám Dezső vezette „szegedi ellenkormányban” 1919. július 12-e és 1919. augusztus 12-e között, majd honvédelmi miniszter 1920. december 16-a és 1923. június 28-a között a széki Teleki Pál gróf, illetve a bethleni Bethlen István gróf vezette kormányokban. Milyen életutat járt be mindaddig, amíg a miniszteri tisztségeket elnyerte, és miként alakult élete a második miniszteri tiszttől történt megválás után?

Családi háttér és tanulmányok

Belitska Sándor 1872. április 2-án látta meg a napvilágot Belitska Gusztáv és Lenhardt Ilona legkisebb fiaként a Torontál vármegyei Lajosfalva településén (a település neve egykoron Nagylajosfalvaként is ismeretes volt, ma Padina, Szerbia), ágostai hitvallású evangélikus családban. A település az 1800-as évek elején jött létre a határőrvidéken Ludwigsdorf névvel. Lakóinak döntő többsége szlovák – a korabeli megnevezéssel tót – volt. Belitska Sándornak két testvére született, Gusztáv és Ernő. A Belitska gyerekek apai nagyapja, Belitska Pál több mint ötven esztendőn át tanító volt Lajosfalván. Vegyeskereskedő édesapjuk korán elhunyt, így a fiatalok gyermekek gyámságát nagybátyjuk, a jogakadémiaát végzett Belitska Béni (1866–1921) vállalta, aki az 1880-as években szolgabíró, illetve főszolgabíró volt Zsombolyán (ma Jimbolia, Románia), majd Torontál vármegye árvaszéki elnöke, 1892 novemberétől pedig szabadelvű programmal a nagykomlói kerület országgyűlési képviselője.

Belitska Sándor az elemi iskolát magántanulóként a családi házában végezte el, majd a fehértemplomi (ma Bela Crkva, Szerbia) főgimnázium tanulója lett. A főgimnázium öt osztályát jeles eredménnyel fejezte be, és 1886-ban felvételt nyert a magyar királyi honvéd Ludovika Akadémiára. A katonatiszti hivatás választásában feltehetőleg közrejátszhatott a gyámi vagy anyai döntés is, mivel a Ludovika Akadémián a tanulmányokat magyar állami alapítványi vagy magán-alapítványi helyen (is) lehetett folytatni, így a taníttatás költségei nem terhelték a családot. Belitska Sándor a Ludovika Akadémia növendékeként 1886. október 1-je és 1900. augusztus 18-a között mind a négy évfolyamot alapítványi helyen végezte, és mind a négy esztendőben évfolyamelső volt, jeles eredménnyel.

A gyalogostizti kiképzésben részesülő Belitska Sándor „növendék úr” a ludovikás évek alatt kitűnően használta a magyar, a német és a francia nyelvet – írt és olvasott is –, és beszélt „tótul, valamint horvátul”. (Később megtanult oroszul, majd lengyelül is.) A Ludovika Akadémia sikeres befejeztekor mint évfolyamelsőt 1900. augusztus 18-án, 1900. november 1-jei ranggal, 1. hadapród rangszámmal hadnaggyá avatta az uralkodó a szegedi 5. honvéd gyalogezred 3. zászlóaljához, amely Nagybecskerekén állomásozott. Az 5. honvéd gyalogezredhez történő felavatás feltételezhetően a szlovák és a horvát nyelvismeretének is köszönhető volt, hiszen az adott csapattest legénységi állományának egy része a szerb, szlovák és német nemzetiségű had-, illetve sorkötelesek közül került ki.

Katonatiszti pályafutása 1918-ig

Belitska Sándor 1890. augusztus 19-én, avatása másnapján már megkezdte a tényleges tiszti szolgálatát csapattesténél mint századtsiszt. 1890. október 11-e és 1890. november 2-a között helyettes zászlóaljsegédtiszt volt, majd 1891. június 7-ig századtsiszt. Ekkortól egy rövid időre – 1891. július 1-jéig – ismételten helyettes zászlóaljsegédtiszt lett. A továbbiakban 1891. július 30-ig ismét századtsisztként, majd azt követően 1891. szeptember 8-ig újból ideiglenesen zászlóaljsegédtisztként szolgált. A zászlóaljsegédtiszti megbízatásai egyértelműen azt jelezték, hogy a csak alig egy esztendeje tényleges állományú fiatal hadnagyban előjárói tehetséget vélték felfedezni, és tapasztalatait meghaladó feladatokkal bízták meg.

A korban természetes volt, hogy a különböző csapat- és seregtestek fegyvergyakorlatokat tartottak, így a szegedi 5. honvéd gyalogezred is részt vett 1891. szeptember 9-e és szeptember 20-a között ilyen gyakorlaton, amelynek során Belitska dandárparancsörtszti beosztást látott el. 1891. szeptember 21-e és 1892. október 9-e között továbbra is az 5. honvéd gyalogezred 3. zászlóaljának segédtisztje, miközben 1891. január 1-je és október 15-e között a zászlóaljfégyvertszti beosztását is betöltötte, illetve 1891. október 16-a és 1892. augusztus 7-e között az étkezési bizottság elnöke volt csapattesténél.

Belitska Sándor azon fiatal honvédtisztek közé tartozott, akik magasabb képzésre törekedtek, amely a bécsi császári és királyi Hadiiskolán (k. u. k. Kriegsschule), a vezérkari tisztképzés intézményében történő kétesztendei képzést jelentette. Ehhez a „belépést” a magyar királyi Honvédségben szolgáló fiatal hadnagyok, főhadnagyok esetében a honvéd felsőbb tiszti tanfolyam elvégzése jelentette. A tanfolyamon végzett fiatal honvédtisztek közül a legjobbak – felvételi nélkül, a honvédség főparancsnokának kijelölése alapján – a bécsi császári és királyi Hadiiskolán folytathatták tanulmányaikat, ahol az összhaderő vezérkari tisztképzése „zajlott”.

Belitska Sándor 1892. október 12-én kezdte meg tanulmányait az egyéves honvéd felsőbb tiszti tanfolyamon, sikeres felvételi vizsgáját követően. A felvételi vizsga tárgyai a következők voltak: földrajz, mennyiségtan, fegyvertan, utásztan és általános történelem 1648-tól a jelenkorig.

Egy időben legfeljebb harminc fiatal hadnagy, illetve főhadnagy folytathatta a tanulmányait honvéd felsőbb tiszti tanfolyamon, ahol a következő tárgyakból kellett a tanév végén vizsgát tenniük a honvédelmi miniszter által kijelölt bizottság előtt: hadseregszervezet, harcászat, tértan és ábrázolástan, harctéri és állandó erődítés, hadászat, hadi földleírás, segédtiszti és vezérkari szolgálat, katonai

törvénykezés, történelem, német nyelv, horvát nyelv, francia nyelv, nemzetközi jogtudomány, lovaglás, vívás, torna, a gyalogság, a lovasság és a tüzérség gyakorlati szabályzatai, szolgálati szabályzat.

A vizsgázókat a bizottság jeles, igen jó, jó, elégséges és ki nem elégitő eredménnyel minősítette, és a legjobb négy–nyolc fő kezdhette meg a két esztendeig tartó tanulmányait a császári és királyi Hadiiskolán. (A tanulmányi idő 1908-tól három esztendőre emelkedett.) Belitska Sándor – aki a honvéd felsőbb tiszti tanfolyamot jeles eredménnyel fejezte be – 1893. augusztus 1-jétől augusztus 14-ig a szegedi 5. honvéd gyalogezred 9. századának századtitstje volt, majd 1893. szeptember 20-ig zászlóaljsegédtiszt. Ezt követően 1893. október 11-ig ismét századtitst, majd következett Bécs, a császári és királyi Hadiiskola. A hadiiskolai tanulmányait az 1894. május 1-jével főhadnagyi rendfokozatba kinevezett Belitska 1895. október 14-én fejezte be, „igen jó” összeredménnyel. Az ilyen fiatal tisztek általában a császári és királyi haderő valamelyik seregtest-parancsnokságára kerültek, „beletanulandó” a vezérkari tiszti munkába.

Belitska Sándor a császári és királyi 6. hadtestparancsnokság vezérkari osztályán lett „beosztott vezérkari tiszt”, és ott szolgált 1896. szeptember 30-ig. Közben a szegedi 5. honvéd gyalogezred állományából áthelyezték a kassai 9. honvéd gyalogezred állományába 1895. november 1-jével.

A császári és királyi 6. hadtestparancsnokság vezérkari osztályán teljesített szolgálatot követően 1896. október 1-jétől 1898. január 14-ig a magyar királyi szegedi II. honvédkerületi parancsnokságon lett beosztott vezérkari tiszt, azt követően 1898. január 15-én a debreceni 3. honvéd gyalogezredben nyert századparancsnoki beosztást. Ezen beosztásában nevezte ki az uralkodó 1898. május 1-jével 2. osztályú századossá, 19. rangszámmal, immáron a vezérkari testületben.

Századparancsnoki beosztását mindössze néhány hónapig töltötte be, mivel 1898. október 1-jével a budapesti honvéd felsőbb tiszti tanfolyamra helyezték át tanárnak. Alig öt esztendő után a tanfolyam egykori tanulójából tanár lett a budapesti intézményben, aki ott harcászatot – a korabeli megnevezéssel taktikát – tanított. Öt esztendeig oktatta a magasabb végzettségre, beosztásokra törekvőket – 1900. május 1-jétől 1. osztályú vezérkari testületbeli századosi rendfokozatban –, amikor is áthelyezték 1903. november 20-ával Bécsbe, a császári és királyi vezérkar vasúti irodájába beosztott vezérkari tisztnek.

Nem ismeretes, hogy milyen okból vált ki rövid időre a szolgálatból, de az tudott, hogy 1904. szeptember 17-e és 1905. szeptember 18-a között „illeték nélküli szabadságon” volt. A jelzett szabadság letelte után a császári és királyi 4. hadtest (Budapest) parancsnokságának vezérkari osztályán fogalmazó tisztként

teljesített szolgálatot 1907. május 1-jéig. 1907. május 1-je és 1907. október 31-e között a Honvédelmi Minisztérium 3. ügyosztálya vezetőjének lett a helyettese. Az osztály ügykörébe tartozott többek között: „1. Az összes honvéd legénység kiegészítése, nyilvántartása, állománykezelése, állománykiegyenlítése, létszám felett való vezetése [...] 3. A gyalogsági legénységi csapatszolgálat összes ügyei, beleértve a vonatkozó utasítások kidolgozását [...] 8. A testőrséghez kijelölt legénységi egyének előjegyzése [...]”

Még ugyanazon évben – 1907-ben – Belitska Sándor a vezérkari tisztek számára kötelezően előírt vezérkari törzstiszti vizsgát „igen megfelelt” minősítéssel tette le, és továbbra is a vezérkar testületbeli tisztek állománycsoportjában maradt.

A Honvédelmi Minisztériumban osztályvezető-helyettesi beosztásában alig hat hónapig szolgált, amikor is 1907. november 1-jével a magyar királyi Honvédség törzstiszti tanfolyamának lett a tanára, és ugyanazon nappal az uralkodó őrnaggyá nevezte ki a vezérkari testületben 4. rangszámmal. Két és fél esztendei tanári működése után még a vezérkari alezredesi kinevezését – 1911. május 1. – megelőzően 1910. március 3-án a Honvédelmi Minisztérium 1. osztályának lett a vezetője, és azon beosztásában nyerte el a vezérkari testületbeli ezredesi kinevezését 1914. január 9-ével.

A Honvédelmi Minisztérium 1. osztálya a minisztérium egyik legfontosabb osztálya volt. Tizennyolc pontban foglalták össze az ügykörébe tartozó területeket, amelyek közül a legjelentősebbeknek tartottak a következők voltak, a teljesség igénye nélkül:

„1. A m. kir. honvéd és népfelkelő hatóságok, parancsnokságok, csapatok, valamint a koronaőrség és a parlamenti őrség részletes szervezése, katonai kiképzése, és az erre vonatkozó törvényjavaslatok szerkesztése. 2. A cs. és kir. közös hadsereg és a cs. kir. honvédség tisztán katonai és szervezési kérdései; azok béke hadrendjének és elhelyezésének nyilvántartása. 3. A honvédség és népfelkelés ügy- és szolgálati rendje. [...] 8. Az összes vezérkari és törzskari ügyek és a honvédségnél szolgálati alkalmazásban álló vezérkari testületi és tüzértörzskari, valamint vezérkari és tüzértörzskari szolgálatra alkalmazott ily minőségű tisztek összes személyi ügyei. 9. A felsőbb tiszti tanfolyam ügyei a hadiskolába és felsőbb tüzértanfolyamba való vezénylést illetőleg. A tulli és a honvéd táviró tanfolyam, a hadi iskola és a felsőbb tüzér tanfolyam összes ügyei katonai tekintetben [...] 13. Minden elvi jelentőségű ügy, mely a honvédség, illetve népfelkelés szervezetét, kiegészítését, kiképzését és katonai közigazgatási ügyvitelét érinti [...]”

Mint a Honvédelmi Minisztérium 1. osztályának a vezetője tevékeny közreműködője volt az új véderőtörvény előkészítésének. A tárgyalásokon számos esetben képviselte a Honvédelmi Minisztériumot, illetve volt a honvédelmi miniszter

„kísérője”. A véderőtörvényt hosszas viták után a Magyar Országgyűlés képviselőháza 1912. június 4-én elfogadta, majd az uralkodó szentesítette, miután azt a főrendiház is elfogadta (1912. évi XXX. törvénycikk).

Az Osztrák–Magyar Monarchia által a Szerb Királyságnak 1914. július 28-án küldött hadüzenetet követően nem sokkal a Honvédelmi Minisztérium I. csoportjának lett a főnöke – 1914. december 1-jével kapta meg a kinevezését –, mivel Szurmay Sándor vezérőrnagy ebből a beosztásból 1914 novemberében hadműveleti területre távozott seregtestparancsnokként. A Honvédelmi Minisztérium I. csoportja ekkor a honvédség szorosan vett katonái, tehát nem közigazgatási, jogi, anyagi és hadkiegészítési ügyeit intézte.

Belitska Sándor a háború folyamán a „mögöttes országrészbeni beosztásából” 1915. október 10-ével a magyar királyi 80. honvéd gyalogdandár parancsnoki beosztásába került, és 1915. november 3-ig a hadműveleti területen szolgált, majd a Honvédelmi Minisztérium I. csoportjának lett ismételtén a főnöke. 1917. augusztus 28-án ismét hadi beosztásba került, és 1918. május 19-ig mint a magyar királyi 77. honvéd gyalogdandár parancsnoka szolgált a román hadszíntéren. Seregtestével harcolt a Csobányos és a Magyarós-hegy, majd 1917 novemberétől Szlanik és Ojtoz térségében. A seregtestet 1918 márciusában visszarendelték a frontról karhatalmi feladatok ellátására a budapesti, illetve a temesvári katonai kerületek területére.

1918. május 20-ával Belitska Sándort kinevezte az uralkodó a Keleti Hadsereg vezérkari főnökévé, és ebben a beosztásában 1918. szeptember 30-ig szolgált. 1917. szeptember 6-ával (1917. szeptember 1-jei ranggal) vezérőrnaggyá nevezték ki. A Keleti Hadsereg feladata – amelynek törzse Odesszában állomásozott – a megszállt ukrán területek biztosítása volt, illetve az onnét „jóvátételként” az Osztrák–Magyar Monarchia területére szállítandó mezőgazdasági termékek „utaztatásának” a biztosítása. Ezt a feladatot is megfelelően látta el, majd 1918 októberében a Keleti Hadsereg tisztikarának egy részével és annak állományával nagy nehézségek árán visszatért Magyarországra.

Hogy milyen véleménnyel voltak Belitska Sándorról előljárói a háború éveitől, arról a fennmaradt feljegyzések így szólnak:

1914–1915: „A legmagasabb katonai kvalifikációhoz kötött minden parancsnoki vagy egyéb állás betöltésére kiválóan alkalmas.”

1915: „Minden tekintetben kiváló tábornok [sic! 1917. szeptember 6-ával nyerte el a vezérőrnagyi kinevezést – Sz. S.], aki mint hadsereg vk. főnök is kitűnően megfelelne.”

1916–1917: „Összegyéniségénél fogva a honvédség egyik legjelesebb tábornoka.”

1918: „Mint vezérkari főnök minden tekintetben megfelel.”

Katonai teljesítményét a világháború évei alatt a II. osztályú Katonai Érdemkereszt hadidíszítménnyel, kardokkal (1917), a II. osztályú Osztrák Császári Vaskorona Rend hadidíszítménnyel, kardokkal (1916), az Osztrák Császári Lipót Rend lovagkeresztje a hadidíszítménnyel, kardokkal (1915), a Bronz Katonai Érdemérem hadiszalagon, kardokkal kitüntetésekkel ismerte el az uralkodó, valamint szolgálati évei után megkapta a III. osztályú Tiszti Katonai Szolgálati Jelet. Ugyancsak a háború ideje alatt érdemelte ki a Vörös Kereszt Tiszti Díszjelvényét hadidíszítménnyel. A békeidőszakban ítelték oda részére a III. osztályú Osztrák Császári Vaskorona Rendet (1912), a Katonai Érdemkeresztet (1910), a Bronz Katonai Érdemérmeket a vörös szalagon, a Jubileumi Emlékérmeket a fegyveres erő számára (1898) és a Katonai Jubileumi Keresztet (1908). A világháború során megkapta a Bajor Katonai Érdemrend II. osztályát, a II. osztályú német (porosz) Vaskeresztet, az oszmán császári Hadiérmeket („Vasfélhold”) és a porosz királyi Vörös Kereszt Érem II. és III. osztályát is.

Katonatiszti és politikusi pályafutása 1918 után

Az összeomlást követően a Magyarországra visszatérő Belitska Sándor a Károlyi Mihály gróf vezette kormány idején szolgálatot vállalt. Az új magyar hadierő főparancsnoka lett 1918. november 6-ával. E beosztásra a hadügyminiszter, Bartha Albert vezérkari testületbeli alezredes „kérte fel”, aki a Károlyi Mihály vezette kormányban Linder Béla tüzértörzskari ezredest követte a hadügyminiszteri tisztségben. Kiválasztásában minden bizonnyal közrejátszott az is, hogy katonai teljesítményét, szervezői és vezetői tapasztalatait a döntéshozók jól ismerték.

A szervezés alatt álló haderő nevében 1918. november 16-án „módosulás állt be”, és az attól az időponttól kezdődően a Magyar Néphadsereg nevet viselte, a főparancsnoka pedig továbbra is Belitska maradt. A belső rend fenntartása érdekében szorgalmazta Bartha Albert hadügyminiszternél egy 4000–5000 főből álló tiszti karhatalmi alakulat felállítását, amely nem állt volna a Katonatanács befolyása alatt. Bartha elfogadta Belitska javaslatát, ki is adta a szükséges rendeletet, de olyan politikai támadás keresztültüzébe került, hogy távoznia kellett a posztjáról. A Budapesti Katonatanács Pogány József vezetésével tüntetést szervezett a Hadügyminisztérium épülete elé, és a tüntetők Bartha lemondását követelték. (Az akkor a Hadügyminisztériumban szolgáló Gömbös Gyula

vezérkari testületbeli százados későbbi emlékiratában erről azt írta, hogy akkor, attól kezdve lett ellenforradalmár.)

Bartha Albert hadügyminiszter tisztéről 1918. december 12-én lemondott. A „magyar néphadsereg” főparancsnoki szolgálati állást pedig 1918. december 23-ával megszüntették – a rendelet 1919. január 31-ével hatályosult –, de Belitska azt megelőzően már megvált a beosztásától.

Egy rövid időre rendelkezési állományba került, majd 1919. március 1-jén nyugállományba helyezték. A Magyarországi Tanácsköztársaság kikiáltása (1919. március 21.) után, látva számos bajtársa letartóztatását, Szentmártonkátára utazott egy barátjához. Miután értesült, hogy Szegeden hadsereget szerveznek a bolsevizmus elleni harcra, oda indult 1919 júniusában. Útközben azonban a Vörös Őrség őrizetbe vette, de sikerült megszöknie, és eljutott a szerb megszállás alatt álló Pécsre, ahol Kovács Antal alezredes és Fischer Ferenc ügyvéd, tartalékos főhadnagy – később vitéz Keresztes-Fischer Ferenc – igyekezett összefogni a kommunellenes erőket, illetve a szerb megszállók elleni fellépést koordinálni. Belitskának végül is Pécsről június közepén sikerült továbbutaznia Szegedre.

A Károlyi Gyula gróf vezette szegedi ellenkormány hadügyminiszterének, Horthy Miklós altengernagynak, az osztrák–magyar haditengerészet hadiflottája utolsó parancsnokának az elképzelései szerint felállítandó Magyar Nemzeti Hadsereg szervezése még alig indult meg, így minden Szegedre érkező tábornokot, törzs- és főtisztet örömmel fogadtak, és kapcsoltak be a szervezésbe, illetve osztottak be a létrejövő csapattestekbe. Belitska Sándor vezérőrnagy szervezési, katonai közigazgatási tapasztalatai kimondottan jól jöttek a „szegedieknek”.

1919 júliusának elején a Nagy Háborúban győztes nagyhatalmak nyomására a Károlyi Gyula vezette szegedi ellenkormány lemondott, és P. Ábrahám Dezső vezetésével új ellenkormány alakult meg Szegeden.

Horthy Miklós az új kormányban már nem vállalt miniszteri tisztséget. A P. Ábrahám Dezső vezette ellenkormányban a hadügyminiszteri tisztelet július 12-én Belitska Sándor foglalta el. Horthy Miklós a Magyar Nemzeti Hadsereg vezetője lett fővezéri „titulussal”.

1919 júliusának elején felmerültek olyan elképzelések – alapvetően francia katonai körökben –, hogy az antanthatalmak fegyveres erővel lépjenek fel a Magyarországi Szocialista Szövetséges Köztársaság ellen. Egy esetleges Budapest elleni támadáshoz a Magyar Nemzeti Hadsereg is csatlakozni kívánt. Belitska Sándor hadügyminiszter szerint egy sikeres katonai akcióhoz legalább 30 000 fős katonai erőre lett volna szükség. A Szegedet megszállva tartó francia erők, illetve katonai hatóságok azonban a Magyar Nemzeti Hadsereget

jelentő alig 4500 főből mindössze csak 2300 fő felfegyverzését engedélyezték, illetve ekkora létszám felfegyverzéséhez szükséges katonai felszerelést, valamint fegyvereket adtak át. Jól mutatja a korabeli szegedi viszonyokat a Magyar Nemzeti Hadseregbe történő belépésre buzdító felhívás azon része, amely a belépni szándékozókát fegyver, katonai felszerelés és élelmiszer „magukkal hozatalára” szólította fel.

1919. július 23-án, a Vörös Hadseregnek a Tisza folyónál megindított támadása napján Belitska egy öt meginterjúvoló brit újságírónak kifejtette, hogy a tanácskormány fennmaradásának az oka alapvetően az, hogy az antant – elsősorban a franciák – katonai erővel nem léptek fel ellene. A Nemzeti Hadsereg kész lenne Budapest ellen indulni, de ehhez fegyverre és hadianyagra lenne szüksége. Az antantnak döntenie kellene, hogy vagy támadást indít a főváros ellen, vagy engedi, hogy a Nemzeti Hadsereg cselekedjen. Utóbbiról nyugodtan állítható, hogy utópisztikus elképzelés volt, hiszen a Magyar Nemzeti Hadsereg még a szervezés állapotában volt, és a létszáma nem érte el az 5 ezer főt sem.

1919. július 24-én Belitska Sándor Teleki Pál grófnak, a P. Ábrahám Dezső-kormány külügyminiszterének társaságában Belgrádban tárgyalt Mišić vajdával, a délszláv (szerb) haderő vezérkari főnökével. Kérték, hogy a Nemzeti Hadsereg alakulatai a szerbek által megszállt területen átvonulhassanak a Dunántúlra, és tegyék lehetővé ott újabb katonai alakulatok szervezését, elsősorban Baja, Pécs, Gyékényes térségében. A Dunántúlra való átvonuláshoz a délszláv (szerb) politikai és katonai vezetés elvben hozzájárult, de a már meglévő alakulatok mellé ott újabbak felállítását elutasította.

Alig két nappal a belgrádi tárgyalásokat követően, július 26-án Belitska Sándor sürgette a kormányt, hogy lépjen fel a Szmrecsányi György vezette grazi ellenforradalmi csoportnál a bécsi magyar követség kirablásából szerzett pénz egy részének Szegedre juttatásáért, mert a nemzeti csapatok felszerelése, ellátása jelentős összeget igényel.

Július 27-én Belitska miniszteri rendeletet adott ki az egyre nagyobb számban Szegedre érkező tisztek politikai magatartásának szigorú igazolására, az erre a célra felállított személygyűjtő állomáson. A rendelet lényeges elemeként hangsúlyozta:

„A tisztek fogadására hivatott valamennyi p[arancsnok]ságnak és közegnek figyelmét a bajtársakat megillető tapintatos eljárásra hívom fel. A bajtársias szellem és az egymás iránti kölcsönös tisztelet meg nem engedheti, hogy azon tisztjeink, kik nélkülözések és számtalan életveszély után végre eljuthatnak hozzánk, itt elutasító, sőt durva fogadtatásban részesüljenek.”

Augusztus 2-án és 3-án Horthy Miklós fővezér, Belitska Sándor hadügyminiszter és bádoki Soós Károly vezérőrnagy, a Nemzeti Hadsereg vezérkari főnöke több tárgyalást is folytatott a francia katonai hatóságokkal a Magyar Nemzeti Hadsereg alakulatainak a felfegyverzéséről, illetve azoknak a Dunántúlra való átvonulására vonatkozóan. Az előőrsök már 1919. augusztus 4-én el is indultak. Augusztus 5-én Belitska ezúttal Balla Aladárral, a P. Ábrahám Dezső vezette ellenkormány belügyminiszterével együtt Belgrádban tárgyalt, de a szerb tárgyalópartnereik ismételten csak homályos ígéretet tettek a magyar csapatoknak a szerb haderő alakulatai által megszállt magyar területeken történő átengedése ügyében. Augusztus 8-án Belitska Sándor hadügyminiszter többszöri sürgető kérése nyomán a francia katonai hatóságok Szegeden jelentősebb mennyiségű – korábban a magyar haderőtől zsákmányolt/lefoglalt – hadianyagot adtak át a Magyar Nemzeti Hadseregnek. Annak a felfegyverzése gyakorlatilag ennek köszönhetően történhetett meg. Ugyanezen a napon a magyar főerők is elindultak a Dunántúlra.

1919. augusztus 12-én a továbbra is Szegeden működő, P. Ábrahám Dezső vezette ellenkormány elismerte, hogy a Budapesten megalakult, Friedrich István vezette kormány Magyarország „törvényes kormánya”, így a miniszterelnök és kormányának valamennyi tagja – köztük Belitska Sándor hadügyminiszter is – lemondott.

A P. Ábrahám Dezső vezette kormány lemondását követően Belitska visszavonult a közéletől. Nem ismeretes, hogy katonai és politikai szerepet vállalt volna 1920 decemberéig. Akkor a honvédelmi miniszteri tiszttől megvált Stréter István vezérőrnagyot váltotta a miniszteri poszton 1920. december 16-án. Másnap altábornagyi kinevezést nyert, és egyben szolgálaton kívüli viszonyba helyezte az államfő, mivel politikai tisztséget tényleges állományú katonatiszt nem tölthetett be.

Belitska Sándornak honvédelmi miniszterként számos nehézséggel, szinte megoldhatatlannak látszó problémával kellett szembesülnie. A legnehezebb feladatot a trianoni békeszerződésben foglalt katonai előírások végrehajtása, azok betartása jelentette. A szerződés a magyar katonai erő létszámát 35 ezer főben maximálta, meghatározta a tiszti és az altiszti létszámot, a fegyverzet mennyiségét és milyenségét is. Az előírások betartásának ellenőrzésére Szövetségekői Katonai Ellenőrző Bizottságot állítottak fel, ami ténylegesen az ország szuverenitásának a korlátozását jelentette. A megcsonkított, kifosztott ország gazdasági helyzete erősen korlátozta az engedélyezett haderő megfelelő kiépítését, és a tisztikar létszámának apasztása is komoly nehézséget jelentett. Az előírások szerint mindösszesen 1750 fős lehetett a magyar haderő tisztikara, amely

1922. január 4-ig még a Magyar Nemzeti Hadsereg nevet viselte, hogy azt követően az 1921. évi XLIX. törvénycikkben foglaltaknak megfelelően a neve magyar királyi Honvédség legyen.

Belitska Sándor honvédelmi miniszter számára a (volt?) uralkodó, IV. Károly király két visszatérési kísérlete – 1921 márciusában, illetve 1921 októberében – is komoly kihívást jelentett. A valamikor az uralkodóra tett eskü vagy a Magyar Királyság törvényesen megválasztott államfőjére tett eskü az érvényes? Ez a kérdés az adott időszak nem kevés tábornokának, törzs- és főtisztjének jelentett hasonlóan komoly gondot. Belitska Sándor végül is szilárdan kitartott Horthy Miklós, a magyar államfő mellett.

Az uralkodó első visszatérési kísérlete alkalmával, amikor is a (volt) uralkodó Szombathelyről Budapestre utazott 1921. március 27-én, a honvédelmi miniszter utasította az összes katonai parancsnokságot és hatóságot, hogy csak a kormányzó által kinevezett közegektől fogadhatnak el bárminemű parancsot vagy utasítást.

Amikor IV. Károly király 1921. október 22-én – immáron fegyveres erővel maga mellett – igyekezett „visszatérni a magyar trónra”, Belitska Sándor honvédelmi miniszter a magyar királyi Honvéd Vezérkar főnökével (akkori elnevezése már a Honvédelmi Minisztérium VI. csoportjának főnöke), Berzeviczy Béla altábornaggyal együtt készültséget rendelt el a kormányzóhűnek tartott vidéki alakulatoknál, és azok azonnali bevonulását rendelte el Budapestre. Parancs ment a Dunántúlon elhelyezkedő csapatoknak is, hogy a kormányzóra tett esküjük az érvényes, és akár fegyveres erővel is fel kell lépniük az uralkodót támogató alakulatokkal szemben. A Belitska Sándor és Berzeviczy Béla által megtett intézkedéseknek és parancsoknak köszönhetően a Magyar Nemzeti Hadsereg alakulatainak döntő többsége nem csatlakozott a IV. Károlyt támogatókhoz, és vagy „semleges álláspontra” helyezkedett, vagy szembefordult a volt királyt támogató erőkkel. Belitska ekkor már a (volt) uralkodó első visszatérési kísérlete után a miniszterelnöki tisztéről lemondott Teleki Pál grófot váltó Bethlen István gróf vezette kormány honvédelmi minisztere volt. Miniszteri tisztétől 1923. június 28-án vált meg. Ekkor 51 éves volt.

Belitska Sándor második miniszteri időszakában alakult ki a magyar királyi Honvédség hosszú évekig fennálló szervezeti kerete, az ő nevéhez köthető a magyar királyi Csendőrség újjászervezése, a trianoni katonai előírások alóli „kibúvók megtalálása”, amelyekkel a honvédség tisztikara egy részét sikerült megtartani és átmenteni a magyar királyi vámőrség, a magyar királyi folyamőrség és más „rejtett szervezetek” segítségével.

A miniszteri tisztéből való felmentés után Belitska gyakorlatilag rögtön a következő feladatára készülhetett fel. A Magyar Királyság Lengyelországba akkreditált követe lett rendkívüli követ és meghatalmazott miniszteri rangban. 1923. október 26-án foglalta el az állomáshelyét Varsóban. 1930. április 5-én felmentették, és 1930. április 30-ával nyugállományba vonult. Diplomáciai szolgálati ideje alatt, 1925. szeptember 16-án címzetes gyalogsági tábornoki kinevezést nyert.

Katonai és diplomáciai pályafutásának elismeréseként az államfő 1930. május 20-án kelt Kormányzói Elhatározásával a Kormányzói Teljes Elismerésben (Magyar Koronás Nagy Aranyérem) részesítette. Egy esztendővel korábban, 1929-ben az I. osztályú Magyar Érdemkereszt kitüntetését adományozta számára Magyarország kormányzója, ezt megelőzően, 1924-ben a Különös Dicsérő Elismerés (Magyar Koronás Nagy Aranyérem vörös-fehér szegélyes smaragdzöld szalagon) tulajdonosa lett Belitska Sándor. Talán ő az egyetlen olyan kitüntetett, aki a katonai személyek számára adományozható Különös Dicsérő Elismerést és a polgári személyeknek adományozható Teljes Elismerést is kiérdemelte. 1935. december 19-én jelent meg a Kormányzói Elhatározás a „Magyar királyi titkos tanácsos”-i méltóságról. Az első adományozásokról 1936-ban döntött Horthy Miklós. Az érdemesítettek között ott volt Belitska is.

Civil szerepvállalása és emlékezete

Belitska Sándor az 1930-as években számos társadalmi egyesületben vállalt szerepet, így tagja volt a Nemzeti Kaszinónak, az Országos Tiszti Kaszinónak, másodelnöke a Királyi Magyar Autómobil Clubnak, elnöke az Országos Galamblovó Szövetségnek, igazgatója a Margitszigeti Sportklubnak, tiszteleti tagja a Nyugdíjas Katonatisztek Országos Szövetségének (NYUKOSz), és díszjelményének tulajdonosa. A gazdasági élet számos jelentős vállalatánál töltött be fontos tisztségeket. Elnöke volt a Magyar Fémlemez Rt.-nek, igazgatótanácsi tagja az Ipari Robbanóanyag Rt.-nek, a Magyar Általános Gyufaipari Rt.-nek, az Unió Bányászati és Ipari Rt.-nek, a Szilvásváradai Mészművek Rt.-nek, a Budapesti Zsolnay-féle Porcelán-fayence Rt.-nek.

Magánéletében számos tragédia érte. Fiatal gyermekként nemcsak édesapját, de édesanyját is elveszítette. Egyik bátyja, Gusztáv ötvenévesen, 1916 októberében, másik bátyja, Ernő alig harmincnégy esztendőskorában, 1904. július 11-én hunyt el.

Első felesége – szunyoghi Szunyogh Zsigmond érmelléki nagybirtokos és ippi és érkeserűi Fráter Emma leánya, – Katinka – tizenkét évi házasság után, életének harmincadik esztendejében, 1910. november 11-én hunyt el Budapesten. 1913. november 22-én Pécsen vette feleségül Eisner János pécsi fűszer- és bornyagykereskedő és Szeifricz Janka leányát, Eisner Ilonát (1881–1939), lovag Scholtz István császári és királyi ezredorvos özvegyét. Második hitvese két kiskorú gyermekét, Margitot (1901–1981) és Antalt (1902–1945) 1921-ben örökbe fogadta. 1939. szeptember 11-én másodszer is megözvegyült. Gyermeke egyik házasságból sem született.

Belitska Sándor címzetes gyalogsági tábornok nem sokkal felesége halálát követően, 1939. december 7-én, budapesti lakásán (V. kerület, József nádor tér 11.) hunyt el. Végso búcsúztatását a Kerepesi úti sírkertben tartották meg 1939. december 10-én. A búcsúztatást követően holttestét Pécsre szállították, és ott helyezték örök nyugalomra 1939. december 11-én a családi sírboltban.

A 20. század egyik ismert és elismert magyar katonai vezetőjére egykori írásai (A gyalogsági gyakorlati szabályzat *Harc* fejezetének határozványai példákban. I–II. rész. *Ludovika Akadémia Közlönye*, 29. évfolyam. 1902. 2. szám, 1902. 3. szám; Iskola- és mintagyakorlatok. *Magyar Katonai Közlöny*, 4. évfolyam. 1911. 9. szám; Előszó. In Rubint Dezső: *Az összeomlás*. Budapest, Globus Nyomda; A honvédelmi miniszter búcsúírata a fegyveres erőkhöz. *Magyar Katonai Közlöny*, 11. évfolyam. 1923. 7–8. szám; Pilsudski. Személyes emlékeim. *Külvégi Szemle*, 12. évfolyam. 1935. 3. szám) és a volt magyar királyi honvéd Ludovika Akadémiáról készült írások emlékeztetnek.

Irodalom

Berkó István, vitéz: Belitska Sándor (1872–1939). *Magyar Katonai Szemle*, 10. (1940), 21. 289–292.

Bölgöny József – Hubai László: *Magyarország kormányai 1848–2004*. Ötödik, bővített és javított kiadás. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2004.

A magyar legujabb kor lexikona (Életrajzi adatok). Szerkesztette: Rátky Zoltán és Strazimir Oszkár. Budapest, Magyar Legujabb Kor Lexikona, 1932.

Magyar politikai lexikon (Magyar politikusok) 1914–1929. Szerkesztette: T. Borsos László. Budapest, Magyar Politikai Lexikon (1914–1929) Kiadóvállalat, 1930.

A magyar társadalom lexikonja. Budapest, A Magyar Társadalom Lexikonja Kiadóvállalat, 1930.

- Parlamenti Almanach. Az 1922–1927. évi Nemzetgyűlésre.* Szerkesztette: Baján Gyula. Budapest, Magyar Távirati Iroda, 1922.
- Szakály Sándor: Belitska Sándor. In Ács Tibor – Balogh Gyula – Bencze László – Hegedűs Zoltán – Liptai Ervin – Móricz Lajos – Szakály Sándor: *Honvédelmi miniszterek 1848–1994.* Budapest, Zrínyi Kiadó, 1994.
- Szakály Sándor: A Magyar Nemzeti Hadsereg létrejötte és első évei. In Anka László (szerk.): „*Valami fáj, ami nincs*”. *A trianoni békekötés előzményei és következményei.* Budapest, Veritas Történetkutató Intézet és Levéltár – Magyar Napló Kiadó, 2020.